

कोवीड-१९ च्या पार्श्वभूमीवर गठीत
जिल्हास्तरीय कृती दलासाठी
मार्गदर्शक सूचना.

महाराष्ट्र शासन
महिला व बाल विकास विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: संकीर्ण-२०२१/ प्र.क्र. ६२/ का-८,
नविन प्रशासन भवन, ३ रा मजला,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०००३२.
दिनांक - १२ मे, २०२१.

वाचा- महिला व बाल विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण-२०२१/ प्र.क्र. ६२/
का-८, दिनांक ७.५.२०२१.

प्रस्तावना :-

मा. सर्वोच्च न्यायालयांतर्गत गठीत बाल न्याय समिती, नवी दिल्ली यांचे कडून दि.०५/०५/२०२१ रोजी घेण्यात आलेल्या आढावा बैठकीमध्ये राज्यातील कोवीड-१९ रोगाच्या अभुतपूर्व परिस्थितीमुळे बालकांची काळजी व संरक्षणाचे काम करणाऱ्या संस्थांमधील बालकांची व कोवीड -१९ मुळे दोन्ही पालक गमावलेल्या बालकांना त्यांचे न्याय हक्क मिळवून देवून त्यांचे यथायोग्य संगोपन होण्यासाठी आवश्यक उपाययोजना करण्यासाठी जिल्हा स्तरावर टास्क फोर्स गठित करण्याबाबत निर्देश दिले होते. मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या निदेशानुसार उपरोक्त वाचा मधील शासन निर्णयानुसार जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखाली दिनांक ७.५.२०२१ रोजी जिल्हास्तरीय कृती दल गठीत करण्यात आलेला आहे. सदर कृती दलामध्ये आयुक्त, महानगरपालिका, पोलिस आयुक्त, सचिव, जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण, अध्यक्ष, बाल कल्याण समिती, जिल्हा शल्य चिकित्सक, जिल्हा माहिती अधिकारी, जिल्हा संरक्षण अधिकारी तसेच जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी यांचा समावेश करण्यात आलेला असून कृती दलाच्या प्रत्येक सदस्याने पार पाडावयाच्या जबाबदा-या नमूद करण्यात आलेल्या आहेत. जिल्हास्तरीय गठीत कृती दलातील प्रत्येक सदस्यांची जबाबदारी नमूद करण्यात आलेली असली तरी कृती दलाचे कामकाज अधिक प्रभावी करण्याच्या अनुषंगाने मार्गदर्शक सूचना तसेच आदर्श कार्यपद्धती (SOP) निर्गमित करणेबाबतची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक-

बालकांच्या दोन्ही पालकांना कोविड संसर्ग झाल्यामुळे विलगीकरणात असणा-या बालकांच्या समस्या निर्माण होत असल्याची बाब निदर्शनास आली आहे. ज्या बालकांच्या दोन्ही पालकांचा मृत्यु झालेला आहे आणि कोविड हा संसर्गजन्य आजार असल्याने समाजाकडून मदत होत नसल्याने बालके असुरक्षित बनत आहेत. दोन्ही पालकांचा मृत्यु झालेला आहे अशा बालकांना काळजी व संरक्षणाची गरज असून या बालकांचा समावेश बाल न्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) अधिनियम, २०१५ नुसार 'काळजी व संरक्षणाची गरज असलेली बालके' या व्याख्येत होतो. सबब, अशा बालकांना बाल संरक्षणा अंतर्गत मिळणाऱ्या सोयी सुविधा देणे आवश्यक आहे. त्यानुसार कोवीड

-१९ मुळे दोन्ही पालक गमावलेल्या बालकांना त्यांचे न्याय हक्क मिळवून देवून त्यांचे यथायोग्य संगोपन होण्यासाठी आवश्यक उपाययोजना करण्यासाठी जिल्हा स्तरावर गठीत कृती दल (टास्क फोर्स)साठी खालील मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत-

१. दोन्ही पालकांना कोविडचा संसर्ग झाला असल्याने ज्या बालकांची काळजी घेण्यास कोणीही नाही अशा बालकांसाठी प्रत्येक जिल्ह्यात ० ते ६ वर्षांच्या वयाच्या बालकांसाठी एक शिशुगृह व ६ ते १८ वर्ष वयाच्या बालकांसाठी एक बालगृह निश्चित करण्यात यावे.
२. सदर शिशुगृह व बालगृहाची माहिती, सर्व कोविड हॉस्पिटल व मदत केंद्रांना देण्यात यावी.
३. सर्व हॉस्पिटल मध्ये अशा शिशुगृह व बालगृह यांचे संपर्क क्रमांक, बाल कल्याण समितीचा पत्ता व संपर्क क्रमांक, चाईल्ड लाईन क्रमांक(१०९८) हे दर्शनी भागात लावण्यात यावेत. तसेच हॉस्पिटल रिसेप्शनने अशा बालकांच्या पालकांना या बालगृहांबाबतची माहिती द्यावी.
४. अशा अडचणीत सापडलेल्या पालकांबाबत हॉस्पिटलने जिल्हा कृती दलाच्या समन्वयक अधिका-यास अवगत करावे.
५. जिल्हा प्रशासनाने इतर सर्व सार्वजनिक ठिकाणी बाल कल्याण समिती व चाईल्ड लाईन नंबर १०९८ तसेच यासाठी महिला व बाल विकास विभागाने सुरु केलेल्या हेल्पलाईनचे मदत कक्षाचे(हेल्पलाईन) क्रमांक ८३०८९९२२२२ व ७४०००१५५१८ सर्वत्र लावण्यात यावेत.
६. दोन्ही पालकांना कोविड संसर्ग झालेला आहे किंवा दोन्ही पालकांचा कोविडमुळे मृत्यु झाला आहे अशी बालके शिशुगृह व बालगृहात दाखल करण्यात आल्यास त्यांची योग्य ती काळजी घेण्यात यावी. याबाबत सर्व जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी यांनी सर्व संस्थांना देवून त्याप्रमाणे कार्यवाही होत आहे याची खात्री करावी.
७. बाल कल्याण समितीने बालकांची तातडीची गरज लक्षात घेवून बालकांच्या पुनर्वसनासाठी बाल न्याय (बालकांची काळजी व संरक्षण) अधिनियम २०१५ च्या कलम ३७ प्रमाणे योग्य ती कार्यवाही करावी. नातेवाईक/पालक उपलब्ध असतील तर प्रथम त्यांचेकडे अथवा बालगृहांत या बालकांना ठेवण्यासाठी योग्य आदेश द्यावेत.
८. ज्या बालकांचे दोन्ही पालक कोविडमुळे मृत्यु पावले आहेत अशा बालकांची माहिती बाल कल्याण समिती व चाईल्ड लाईन नंबर १०९८ यावर देण्यात यावी. स्थानिक चाईल्ड लाईन या बालकांना भेट देवून त्यांच्या स्थितीबद्दल माहिती घेईल व आवश्यकतेनुसार चाईल्ड लाईन प्रतिनिधी २४ तासांच्या आत या बालकांना बाल कल्याण समिती समोर सादर करतील. स्थानिक चाईल्ड लाईन बाल कल्याण समितीला आवश्यकते प्रमाणे संनियंत्रणात मदत करेल.
९. कोविड मुळे अनाथ झालेल्या बालकांचे जीवनमान सहज होण्यासाठी स्थानिक प्रशासन आवश्यक ती सर्व कार्यवाही त्वरीत करेल. यासाठी जिल्हाधिकारी यांना बाल संरक्षणात काम करणाऱ्या सर्व यंत्रणांबरोबर स्थानिक पोलीस, जिल्हा बाल संरक्षण अधिकारी, बाल कल्याण समिती, चाईल्ड लाईन सर्व मदत करतील.

१०. जिल्हाधिकारी यांनी याबाबत झालेल्या कार्यवाहीचा दररोज आढावा घ्यावा आणि राज्य शासनालाही हा अहवाल आयुक्त, महिला व बाल विकास यांचेमार्फत सादर करावा.
११. केंद्र शासनास दर आठवड्याला अहवाल सादर करावयाचा असल्याने हा अहवाल वेळेत व अचूक सादर करावा.
१२. संस्थेतील बालकांसाठी समुपदेशनाची सोय करावी. दररोज किती बालकांचे समुपदेशन करण्यात आले याची नोंद ठेवण्यात यावी. ज्या बालकांना अधिक मानसोपचाराची गरज असेल त्यांची यादी तयार करून त्यांचे स्वतंत्रपणे समुपदेशन करण्यात यावे.
१३. सदर बालकांची माहिती समन्वयकाने <https://forms.gle/bR8iXMe2tEupZ95U7> आणि <https://forms.gle/62YYTkpgPa37yp4Y9> या लिंकवर उपलब्ध नमुन्यात दररोज अद्ययावत करावी.

आदर्श कार्यपद्धती- कोवीड -१९ मुळे दोन्ही पालक गमावलेल्या बालकांना उपलब्ध करावयाच्या सेवांच्या अनुषंगाने खालील कार्यपद्धती निश्चित करण्यात येत आहे-

- १) कोवीड संसर्गामुळे दोन्ही पालकांना हॉस्पिटलमध्ये दाखल करावे लागल्यास त्यांच्या मुलांचा ताबा ज्या व्यक्तीकडे देण्यात येईल अशा नामनिर्देशीत व्यक्तीची माहिती नमूद करण्यासाठी हॉस्पिटलच्या अर्जामध्ये एक अतिरीक्त स्तभांचा(Column) समावेश करण्यात यावा.(Hospitals are directed to add one more column in hospital admission form to fill details of nominated person to handover child after demise) तसेच दोन्ही पालके हॉस्पिटलमध्ये दाखल होताच नामनिर्देशीत करण्यात आलेल्या व्यक्तीचे नाव, नाते व संपर्क माहिती कृती दलाच्या समन्वयकास देण्यात यावी.
- २) दोन्ही पालकांना कोवीड संसर्गामुळे दवाखान्यात दाखल केले किंवा दोन्ही पालकांचा मृत्यु झाला असल्यास त्यांच्या मुलांची काळजी घेणेसाठी घरातील व्यक्ती व जवळचे नातेवाईक इच्छूक नसल्यास अशा बालकांची माहिती संबंधीत हॉस्पिटल व्यवस्थापनाने तात्काळ चाईल्डलाईन(१०९८) किंवा कृती दल समन्वय अधिका-यास अवगत करावे.
- ३) बालकांच्या गरजेनुसार अन्न, वस्त्र, निवारा, वैद्यकीय मदत तात्काळ उपलब्ध करण्याची कार्यवाही चाईल्डलाईन(१०९८), कृती दल समन्वय अधिकारी यांनी तात्काळ करावी.
- ४) बालकाला तात्काळ बाल कल्याण समितीसमोर सादर करण्यात यावे. बालकाच्या वैयक्तीक माहिती अहवालाच्या अनुषंगाने बालकाला उपलब्ध करावयाच्या सेवेबाबत उदा. नातेवाईकाच्या ताब्यात देणे, संस्थेत दाखल करणे, प्रतिपालकत्व सेवा उपलब्ध करणे किंवा दत्तकग्रहणासाठी उपलब्ध करणे याबाबत निर्णय घेण्यात यावा.
- ५) बाल कल्याण समितीचा अंतिम निर्णय होईपर्यंत अशा बालकाला सुरक्षित वातावरणात संस्थात्मक सेवा उपलब्ध करण्याची जबाबदारी समन्वय अधिका-याची राहिल.

२. कोवीड -१९ मुळे दोन्ही पालक गमावलेल्या बालकांना त्यांचे न्याय हक्क मिळवून देवून त्यांचे यथायोग्य संगोपन होण्यासाठी आवश्यक उपाययोजना करणेसाठी गठीत कृती दलाच्या सनियंत्रणासाठी राज्यस्तरीय सनियंत्रण कक्ष गठीत करणेबाबत सूचना प्राप्त आहेत.त्यानुसार प्रत्येक जिल्ह्यातील कृती दलाशी समन्वय साधून आवश्यक उपाययोजना करणे व माहिती संकलित करणे यासाठी राज्य स्तरावर खालीलप्रमाणे राज्यस्तरीय सनियंत्रण कक्ष गठीत करण्याचे प्रस्तावित करण्यात येत आहे-

अ.क्र.	पदनाम	
१.	सह सचिव, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय.	अध्यक्ष
२.	राजमाता जिजाऊ मिशन प्रतिनिधी	सदस्य
३.	केपीएमजी प्रतिनिधी	सदस्य

३. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०५१२१७२५०७०७३० असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(र सि जरांडे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल, यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय मुंबई.
३. मा. अध्यक्ष/उपाध्यक्ष विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ. मुंबई.
४. मा. सभापती/ उपसभापती विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ. मुंबई.
५. मा. विरोधी पक्ष नेता, विधानसभा/ विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधीमंडळ.
६. मा. मंत्री (म व बा वि) / राज्यमंत्री (म व बा वि) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
७. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
८. सर्व अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव / सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
९. महाअधिवक्ता, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
१०. महाप्रबंधक, मा. उच्च न्यायालय, मुंबई.
११. महाप्रबंधक, उप लोकायुक्त व लोकायुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई.
१२. सर्व मंत्रालयीन विभाग.
१३. आयुक्त, महिला व बाल विकास, पुणे.
१४. सर्व निबंधक, मा. उच्च न्यायालय, खंडपीठ, नागपूर/ औरंगाबाद
१५. सर्व जिल्हा न्यायाधीश, जिल्हा न्यायालय.

१६. सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, मुंबई / नागपूर / औरंगाबाद.
१७. सचिव, महाराष्ट्र राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग, वरली, मुंबई.
१८. जिल्हाधिकारी(सर्व)
१९. महापालिका आयुक्त(सर्व)
२०. पोलिस आयुक्त/पोलिस अधिक्षक(सर्व)
२१. बाल न्याय मंडळ/बाल कल्याण समिती(सर्व)
२२. जिल्हा शल्य चिकीत्सक/आरोग्य अधिकारी(सर्व)
२३. जिल्हा विधी सेवा प्राधिकरण(सर्व)
२४. जिल्हा माहिती अधिकारी
२५. सर्व सह/उप सचिव, अवर सचिव, कक्ष अधिकारी, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२६. सर्व विभागीय उप आयुक्त, महिला व बाल विकास.
२७. सर्व बाल न्याय मंडळ/बाल कल्याण समिती.
२८. सर्व जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी.
२९. निवड नस्ती / का.०८.